

Geliş Tarihi / Received Date
08.04.2023

Kabul Tarihi / Accepted Date
06.09.2023

Boşanma Nedenleri ve Boşanma Sonrası Psikososyal Uyum: Trabzon İli Örneği¹

*Reasons for Divorce and Psychosocial Adjustment After Divorce: The Case of
Trabzon Province*

Naciye GÜVEN²
Ahmet KÖROĞLU³

Öz

Evlilik birlikteliği ile ortak bir yaşama adım atan bireyler, çeşitli nedenlerle zamanla sorunlar yaşayabilmektedir. Aile sorunları, sağlıklı bir şekilde çözüme kavuşmadığında da evlilik boşanma ile sonuçlanabilmektedir. Boşanma, aileyi oluşturan tüm bireyleri derinden etkileyen ve toplumsal boyutları olan önemli bir yaşam olayıdır. Bu araştırmanın temel amacı, boşanma nedenlerinin araştırılması ve boşanma sonrası çocukların sosyal uyum sürecinin incelenmesidir. Bu amaçla, Trabzon ilinde yaşayan ve boşanmış 18'i kadın ve 13'ü erkek olmak üzere toplam 31 katılımcı ile çalışılmıştır. Nitel araştırma deseni ile yapılan bu çalışmada görüşmeler, araştırmacı tarafından uzman görüşü alınarak hazırlanan standartlaştırılmış açık uçlu görüşme formu aracılığıyla yapılmıştır. Elde edilen veriler içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre en önemli boşanma nedenlerinin aldatma ve eşe-çocuğa karşı sorumsuzluk olduğu, eşler arası fikir ayrılığı ve geçimsizliğin de önemli boşanma nedenleri arasında olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Boşanma sonrasında katılımcı ve çocuklarının boşanma öncesine göre kendilerini duygusal, davranışsal ve sosyal açıdan çok daha iyi hissettiklerini ifade etmeleri de diğer önemli sonuçlardandır.

Anahtar Kelimeler: Boşanma nedenleri, evlilik, psikososyal uyum, aile, çocuk

¹ Bu çalışma Kırıkkale Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu'nun 18.01.2023 tarihli ve 2023/01 sayılı olumlu kararı ile etik açıdan uygun bulunmuştur.

² Dr. Öğr. Üyesi, Kırıkkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik ABD, Kırıkkale/TÜRKİYE, E-mail: naciyeozkara@hotmail.com

³ Lisansüstü Öğrencisi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sağlık Psikolojisi ABD, Trabzon/TÜRKİYE, E-mail: psk.ahmetkoroglu@yahoo.com

Abstract

Individuals who step into a common life with a marriage union may experience problems over time for various reasons. If family problems cannot be resolved in a healthy way, marriage may result in divorce. Divorce is an important life event that deeply affects all members of the family and has social dimensions. The main purpose of this research is to investigate the reasons for divorce and to examine the social adjustment process of children after divorce. For this purpose, a total of 31 divorced participants (18 women and 13 men) living in Trabzon province were studied. In this study, which was conducted with a qualitative research design, the interviews were conducted through a standardized open-ended interview form prepared by the researcher by taking expert opinion. The obtained data were analyzed by content analysis method. According to the results of the research, it was concluded that the most important reasons for divorce are cheating and irresponsibility towards spouse-children, disagreement and incompatibility between spouses are among the important reasons for divorce. Another important result is that after the divorce, the participants and their children stated that they felt much better emotionally, behaviorally and socially than before the divorce.

Keywords: *Reasons for divorce, marriage, psychosocial adjustment, family, child*

Giriş

Ülkemizde, boşanma sorununun özellikle son yıllarda büyük bir artış göstermesi, bu durumun toplumsal ve ruhsal bir sorun olarak gündeme gelmesine neden olmuştur. TÜİK 2022 yılı verilerine göre 2021 yılında 175 bin 779 çift boşanmış iken bu sayı 2022 yılında 180 bin 954 oldu (TÜİK, 2023). Bu sonuçlar ise konuyla ilgili daha kapsamlı araştırmalar yapılması ve sorunun irdelenmesine yönelik çok disiplinli projeler geliştirilmesi bakımından önem taşımaktadır (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2014).

Toplumun en temel ögesi olan aile, evlilik müessesesiyle birlikte kurulan toplumsallaşmanın en temel basamağıdır (Gökçe, 1976: 1). Güçlü bir sisteme sahip aile, aynı zamanda toplumu temellendirmek ve geleceğe taşımak demektir (Ağdemir, 1991: 2). Ailenin kurulmasındaki en belirleyici süreç ise eş seçiminin yapılmasıdır. Lauer ve Lauer (2004)'e göre eş seçme süreci; bireylerin, kültür, gelenekler, din, çekici gelme düzeyi, kişilik ve yaşam anlayışı gibi birçok etmenin bir arada değerlendirildiği, yaşam boyu etkisi devam eden oldukça önemli bir süreçtir. Kişilerin yaşamına uygun bir eş seçimi yapabilmesi için en başta bireysel farkındalığının olması, yaşam beklentilerinin belirlenmesi, bireysel olarak geliştirilmesi gereken yanların ya da üstün özelliklerinin bilincine varılması gerekmektedir. En önemlisi de evliliğe kişinin kendisini hazır hissetmiş olmasıdır. Bu sebeple özellikle erken yaşta evlilik kararı alınması, yaşam amacının belirsizliği ve bireylerin kendilerini tanınamaları belirsizliklerle dolu bir ilişkiye ve zamanla iletişim çatışmaları yaşanmasına hatta boşanmalara sebep olabilmektedir (Warren, 1999:10).

Yirmi birinci yüz yılda yaşanan sosyal ve kültürel değişimler, aile birlikteliğini oluşturma, aile içinde aidiyet hissi ve ortak yaşama anlayışlarında önemli değişimlere sebebiyet vermiştir. İnsan yaşam süresinin uzaması, kentleşme, kadının işgücüne katılması ve ekonomik özgürlüğe sahip olması, artan

olanaklarla çeşitlenen eğitim ve iş imkânları arasında tercih edebilme olanaklarının artması gibi birçok gelişme bireylerin geleceğe dönük kariyer hedeflerine daha fazla yönelmelerine bir yönüyle de bireyselleşmelerine olanak tanımıştır (Berger & Berger, 1976: 100). Bireyselleşen dünya düzeninde boşanma sadece kişisel bir hak olmanın ötesinde aynı zamanda psikolojik bir değişime de neden olmaktadır. Kişiyi bir yönüyle yeni bir sosyal düzenin uyumuna götürürken, aynı zamanda kendi duygularına özen göstermek ve kendi sosyal imajını toplum içinde değiştirmek gibi birtakım süreçleri de içerisinde barındırmaktadır (Corley & Woods, 1992: 47). Yirminci yüzyılın son dönemlerinde göç olgusunun evliliklerdeki kültürel farklılaşmanın artmasına olanak vermesi ve çiftlerin beklentilerindeki farklılıklara yeni bir yön çizmesi boşanmanın nedenleri arasında görülmektedir (Whitehead, 1997: 27). Yeni anlayış boşanmanın daha büyük mutluluklara yol açacağı fikrini desteklediği gibi tek ebeveynli ailelerin yaygınlaşmasına da kapı araladığını göstermektedir (Amato, 2000: 1269).

ABD'nin Minnesota şehrinde yaşayan 886 boşanmış kişi ile 2008 yılında yapılan boşanma nedenlerinin incelendiği bir araştırmada: boşanma nedeni olarak en belirgin iki unsurun 55% oranında yaşama ayrı bakıyor olmak ve 53% oranında artık konuşmıyor ve iletişim kuramıyor olmak tüm bunların temelinde ise erken ve hızlı evlilik kararı almak olduğu saptanmıştır. Ayrıca maddi konularda hayata dair farklı bakış açılarına sahip olmanın bir getirisi olarak yaşanan çatışmalar ve evlilik dışı cinsel ilişki eğiliminin artması da dikkat çeken diğer sonuçlar olarak aktarılmaktadır (Hawkins ve diğerleri, 2012: 453).

Amerika Birleşik Devletleri'nde her dört boşanmadan birinin en az 10 yıllık evli olan kesimde olduğu; en önemli boşanma nedeni olarak iletişim problemlerinin yaşanmasının saptandığı ve bunu yaşadığını ifade edenlerin çoğunlukla kadınlar olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca 50 yaş ve üstü en az 10 yıldır evliliği devam eden katılımcıların; etkileyici bir bireysel ilişkiye inançları, bağlanma, romantik aşkın çiftleri tuttuğu evlilik modelinin temel belirleyicisi olduğu görülmüştür. Her ne kadar her iki cinsiyet için farklı süreçlerin boşanma üzerinde etki ettiği görülse de en önemli boşanma nedeninin çiftler arası bağlanmanın kopması ve yaşam inançlarının farklılaşması olduğu rapor edilmektedir (Crowley, 2019: 1438). Konya'da yürütülen bir çalışmada boşanma davaların görüldüğü 2003 ve 2004 yıllarındaki 1032 dosyadan rast gele seçilmiş 200 dosya üzerinde temel boşanma nedeni 98 (%49,0) ile şiddetli geçimsizlik (duygusal ve düşünce olarak uyumsuzluk) olduğu aktarılmaktadır (Demirci ve diğerleri, 2005: 22). Keza Konya'da yürütülen araştırma verileri de boşanmanın ardında yatan görgül bir nedenin şiddet olduğunu ve bu süreçte de çocukların ihmal edildiğini destekler niteliktedir. Her iki ebeveyn tarafından çocuğun ileriki yaşamında olası stres sürecini yönetme ve sorunlarıyla baş edebilme becerisini geliştirebilmesi için takip edilmesi gerekmektedir.

Boşanma kararının alınmasına kadarki süreçte evliliği toparlamaya dönük olduğu düşünülen ancak farkında olmadan birbirini yıpratıcı bir yaşantı da yaşanmaktadır. Bu süre içerisinde eşlerden her ikisi de karşı tarafın olumsuz yönleri üzerinde tartışma ortamı oluşturmakta ve istenilmeyenleri karşı tarafta aramaktadır. Evlilik geçmişi olumsuzluklarla dolu olsa da her iki birey içinde boşanma sonrası girilen yeni süreçte bir boşluk oluşturmakta ve üstesinden gelinmesi gereken önemli bir zorluk doğuran yeni bir geleceğe de kapı aralamaktadır. Evlilik birliğinin sona ermesi günümüzde sık görülen bir olgu

olmakla birlikte boşanan çiftlerin çocukları bu süreç karşısında en çok etkilenen taraf olmaktadır. Aile içinde huzursuzluk ve ebeveynlerin olumsuz tutumları çocuklara yansımaktadır (Türktaş, 2007: 99).

Hiç kuşkusuz ki boşanma sadece eşlerin arasında olan bir süreç olmayıp çocuğun yaşamını da doğrudan etkilemektedir. Boşanma, çocuğun duygu dünyası, yaşam amacı ve sosyalleşmesi üzerinde yaşam boyu etkisini hissettiren travmatik sonuçları olan bir süreçtir. Kimi çocuklar içine kapanan bir davranış eğilimi sergilerken kimileri ise akranlarının içerisinde sosyalleşmeyi reddedebilirler. Bazı çocuklarda ise yadsıma, gerileme ve bastırma savunma mekanizmaları harekete geçmiş olabilmektedir (Öngider, 2013: 140). Yaşları 9 ile 13 olan ebeveynleri boşanmamış ve boşanmış çocukların bireysel eğilimleri ve ailelerine dair bazı değişkenler (benlik algısı ve kaygı düzeyi) karşılaştırılmıştır. Araştırmada ebeveynleri boşanmış çocukların benlik saygılarının oldukça düşük ve kaygı düzeylerinin ise ebeveynleri boşanmamış olan çocuklardan daha yüksek olduğunu ortaya koyulmuştur (Serin & Öztürk 2007: 118). Bazı ebeveynler, boşanma nedeniyle çocuğa dönük sorumluluklarını daha rahatlıkla yerine getirebileceğini düşünürken uzun dönemde ise kendilerini çok üzölmüş veya bunalmış bir yaşam döngüsü içerisinde bulabilmektedir (Erdim & Ergün, 2016: 78).

Boşanmanın ve eşler arası çatışmanın çocuğun kaygı, depresyon ve benlik saygısını azaltmaya dönük olumsuz etkileri bulunmaktadır (Fine, 1997: 55). Birçok çocuk çoğunlukla da farkında olmadan ebeveynlerini bir araya getirme sorumluluğunu üstlenmekte, bu da yaşamında artan stres yaşantısına neden olmaktadır (Strohschein, 2005: 1286). Bu zor sürecin belki de en önemli adımı ise çocuklara boşanma ve sonrasındaki geleceği anlayabilecekleri bir dilde anlatabilmektir. Kimi anne ve babalar çocukların daha çok örselenebileceği endişesi ile boşanma kararlarını çocuklara ifade etmeyi yersiz ve gereksiz bulmaktadırlar. Hâlbuki hiçbir çocuk yaşama merhaba dediği, ilk adımı attığı, güvendiği ve hep yanında hissettiği anne ve babasının ayrılığını hiç yokmuş gibi birden yaşamına uyarlaması duygusal, davranışsal ve sosyal yönlerden uyumsaması mümkün olmamaktadır (Öngider, 2006: 23).

Boşanmış ailelerin çocukları üzerinde 90'lı yıllarda yapılan bir araştırmada, boşanma sürecinden etkilenme üzerinde; çocuğun boşanma esnasındaki yaşının, sosyal ve duygusal uyum düzeyinin ebeveynleri ile olan ilişkisinde etkili olan faktörler olduğunu ortaya koymaktadır. Şöyle ki aynı akran grubundaki tüm çocuklar aynı gelişim hızına sahip olmasa da benzer nitelikte özellik göstermektedirler (Amato, 2001: 355). Aile birliğinin ortadan kalkması, yetişkinlerdekinden daha da fazla çocukların duygusal tepkilerinde olumsuzluklara yol açabilmektedir. Çocukların normal dışı görülebilecek bu yoğun olumsuz duygusal geçmişleri yaşamlarının ileriki dönemlerinde yinelenen bir seyirde yaşam doyumunu olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Çocuğun boşanma ile içinde bulunduğu duygusal süreç, yaşının o zaman gerektirdiği duygusal gelişime uygun olmaması beraberinde yaşantısına yansımayaabilmekte ve çocuğun yaşamının ileriki zamanlarında davranışlarına uzun dönem etki edebilmektedir (Hetherington & Stanley-Hagan, 1999: 129).

Boşanmış ebeveynleri olanların sosyal uyum, benlik saygısı ve psikolojik esneklik düzeyleri daha düşüktür (Çivitçi ve diğerleri, 2009: 493). Çocuğun üstün yararı için ebeveynlerin çocuğa sağlayacağı huzur ortamı, yeterli sevgi ve ilginin çocuğun uyumu ve geleceğini sağlıklı oluşturabilmesi açısından

önemlidir (Amato & Keith 1991: 20-26, Guttman, 1993: 141, Potter, 2010:933). Çocuğun bu yeni duruma adapte olması ile ilgili en önemli faktörün boşanma sırasındaki yaşı olduğu yapılan çalışmalarda bildirilmektedir. Çok genç yaşta veya geç ergenlik çağındaki çocuklar, boşanmanın diğer yaş dönemlerine kıyasla uzun vadeli olumsuz etkilerinden daha az etkilenmektedirler (Arifoğlu ve diğerleri, 2010:121).

Boşanma yönünde karar almış ebeveynlerin bu kararın uzun dönem etkilerini ve çocuklar üzerindeki olası değişimlerini düşünmeleri gerekmektedir. Çocuğun duygu durumu ve gelişim dönemine de dikkat ederek ebeveynlerin bu süreci ona anlatması ve uyum sağlaması için desteklemesi gerekmektedir. Bu kararı ebeveynlerin eğer çocuk için tehlike arz eden bir durum yoksa (örneğin tacizci bir ebeveyn vb.) birlikte çocuğa anlatması daha uygun olacaktır. Özellikle çocukla iletişimde ebeveynlerin onu sevmeye devam edecekleri, değerli olduğu ve bu sürece onun sebep olmadığını anlatmaları ve gerekli hallerde psikolojik destek alarak bu süreci yönetmeleri oldukça önemlidir. Ayrıca bu kararın alınmasında ebeveynlerin ayrı yaşamasının hem çocuk hem de kendileri için daha yararlı olacağı da çocuğun gelişim dönemine göre aktarılmalıdır. Bilhassa çocuğun bu sürecin olumsuz etkilerini yaşamaya devam etmemesi için, kendisinin anne veya babası yanında kalması durumunda her ikisini de görmeye devam edebileceğine vurgu yapılması ve uygulanması da oldukça elzemdir (Markoç, 2023).

Türkiye’de boşanan çiftlerin sayısı 2020 yılında 136 bin 570 iken 2021 yılında 174 bin 85 olmuştur. Bin nüfus başına düşen boşanma sayısını ifade eden kaba boşanma hızı 2021 yılında binde 2,07 olarak gerçekleşmiştir (TÜİK, 2023). Bu araştırma ile boşanma nedenleri ve boşanma sonrası çocuklardaki sosyal uyum sürecinin incelenmesinde, ruh sağlığı alanında tartışma ve yeni araştırma olanaklarının yaratılabileceği; ülkemizde giderek artan ve toplumsal boyutta bir sorun teşkil eden boşanmanın; nedenlerinin ve boşanma sonrasında ortaya çıkan güçlüklerin değerlendirilmesi bakımından önem taşıyabileceği, boşanma sonrasında çocukların yaşama uyumu ve psikososyal durumlarının değerlendirilmesinde yeni bakış açılarının kazandırılabilmesi; önleyici ve destekleyici ruh sağlığı hizmetlerinin geliştirilmesinde katkı sağlayabileceği; evlilik birliğinin korunmasına yönelik alınabilecek önlemlerin ve eşlere sunulabilecek psikolojik destek hizmetlerinin geliştirilmesinde; boşanma ve sosyal uyum sorununun çözümüne dair katkı sağlayabileceği düşünülmektedir. Bu kapsamda araştırmada boşanma nedenlerinin neler olduğu ve boşanma sonrası çocuklar üzerindeki sosyal uyum sürecinin nasıl geliştiği sorularına cevap aranmıştır.

Yöntem

Bu araştırmada nitel araştırma yönteminden Fenomenolojik/Olgubilim kullanılmıştır. Ayrıca aşağıda araştırmanın yöntemi, çalışma grubu, veri toplama aracı ve veri analizi süreci açıklanmıştır.

Araştırma Yöntemi

Araştırma, bilimsel yayın etiğine uygun olarak yapılmış ve Kırıkkale Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırma Etik Kurulu’nun 18.01.2023 tarihli ve 2023/01sayılı olumlu kararı ile etik açıdan uygun bulunmuştur. Araştırma nitel araştırma yöntemlerinden fenomenolojik yaklaşımla

oluşturulmuştur. Nitel araştırma yöntemi; davranış bilimleri araştırmalarında nesnel gerçekliğin yanı sıra bireysel gerçekliğin irdelenmesi, insan davranışlarının incelenmesinde ve sosyal olayların anlamlandırılmasında her bir gerçekliğin sosyal olgular çerçevesinde incelenmesini hedef almaktadır (Baş ve Akturan, 2017: 9). Fenomenoloji ise günlük hayatımızda genellikle karşılaştığımız, bildiğimiz ancak tam anlamını kavrayamadığımız olguları araştırmayı amaçlayan çalışmalar için kullanılmaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2016).

Çalışma Grubu

Bu araştırma kapsamında, 2020 yılında Trabzon ilinde yaşayan, Trabzon Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü'ne başvuruda bulunan ve araştırmaya katılmayı kabul eden gönüllü bireylerden boşanmış olan 18'i kadın ve 13'ü erkek olmak üzere toplam 31 katılımcı yer almaktadır. Kadınların 14'ü 30-39 yaş aralığında ve erkeklerin 10'u 40-49 yaş aralığındadır. Kadınların çoğunluğu lise mezunu iken erkeklerin çoğunluğu ilkokul mezunudur. Katılımcılardan 28'i tek evlilik yapmış ve 3 erkek katılımcı ise iki evlilik yapmıştır. Katılımcıların üç katılımcının çocuğu yoktur. Tek çocuk sahibi 8 katılımcı, 2-3 arasında çocuk sahibi olan 16 katılımcı, 4-5 arasında çocuk sahibi olan 4 katılımcı bulunmaktadır. Katılımcılardan 5 yıl ve altında evli kalanlar 6 kişi, 5 ile 10 yıl arasında evli kalanlar 8 kişi ve 10 yılı aşkın süre evli kalanlar ise 17 kişidir. Araştırma sonucunda, kadın katılımcıların evlilik yaş ortalaması ($\bar{x}=20$), eşlerinin evlilik yaş ortalaması ise ($\bar{x}=24$)'tür. Erkek katılımcıların evlilik yaş ortalaması ($\bar{x}=26$) iken eşlerinin evlilik yaş ortalaması ise ($\bar{x}=21$)'dir. Aşağıda demografik verilere dair tablo yer almaktadır.

Tablo 1. Demografik Bulgular

Değişken	f	%
Cinsiyet		
Kadın	18	58,06
Erkek	13	41,94
Evlilik Durum		
Tek evlilik (kadın)	18	58,07
İkinci evlilik (kadın)	0	0
Tek evlilik (erkek)	10	32,25
İkinci evlilik (erkek)	3	9,68
Çocuk Sahibi Olma Durumu		
Tek çocuk	8	25,80
2-3	16	51,62
4-5	4	12,90
Çocuğu olmayan	3	9,68
Evlilik Süresi		
5 yıl ve altında	6	19,36
6-10 yıl	8	25,80
10 yıl ve üzeri	17	54,84
Eğitim Durumu		
İlkokul	14	45,16
Ortaokul	5	16,12
Lise	11	35,49

Yüksekokul	1	3,23
Yaş		
18-30	5	16,12
31-45	22	80,97
46-50	3	9,68
51 ve üstü	1	3,23
Toplam	31	100

Veri Toplama Aracı

Araştırmada veriler görüşme yöntemiyle standartlaştırılmış açık uçlu görüşme formu kullanılarak elde edilmiştir. Görüşme formunda yer alan sorular, boşanma üzerine yapılmış yurt içi ve yurt dışı bilimsel çalışmalar incelenerek oluşturulmuştur. Sonrasında boşanma konusunda bilimsel çalışmalar yapan Aile Danışmanlığı, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik ile Psikoloji alanından 3 uzman görüşü doğrultusunda formdaki sorular tekrar gözden geçirilmiş ve yeniden yapılandırılmıştır. İlk soru formunda demografik bilgi sorularının dışında katılımcıların köken ailelerine dair boşanma, ruhsal hastalık öyküsü ve algılanan sosyal destek düzeyine dair soruların bulunduğu on soru bulunmaktaydı. Ancak alan uzmanlarından gelen geri bildirimlerde fenomenolojik yaklaşımda deneyimin özünü ortaya çıkarma maksatlı olarak katılımcıların kendi aile yapılarına odaklanması gerektiği belirtildiği için araştırma soruları revize edilmiştir. Mevcut uygulama formunda ise demografik bilgilerin yer aldığı ilk altı soru ve boşanma nedenleriyle psikososyal uyumu irdeleyen beş tane açık uçlu soru olmak üzere toplam on bir soru yer almıştır. Örnek görüşme soruları olarak ise “İlk geçimsizlik sürecinin nasıl ve ne zaman başladı?”, “Boşanma kararı vermenizdeki nedenler neler olmuştur?” ve “Boşanma sonrası sizde ve çocuklarınızda değişimler nelerdir?” verilebilir.

Araştırma kapsamındaki görüşmeler, araştırmacının daha önceden hazırladığı görüşme odasında katılımcıların kendilerini rahat ifade edebilecekleri bir ortamda yapılmıştır. Araştırmanın temel amacı her bir katılımcıya açıklanarak gönüllü katılımlarına dair onamları alınmıştır. Ayrıca katılımcıların uygun görmemesi üzerine etik kurallar çerçevesinde ses kaydı almaya gidilememiş ve veriler yazılı olarak kayıt altına alınmıştır. Her katılımcı ile görüşmeler, tek bir seansta ve ortalama 75 dakika sürmüştür. Görüşmeyi kabul eden tüm katılımcılar görüşme saatinde katılım sağlamışlardır. Araştırma kapsamında yaklaşık 40 kişi ile görüşülmüş ancak 9 görüşmeden sağlıklı veriler elde edilemediği için dışlanmış ve 31 görüşme içeriği araştırma kapsamında değerlendirilmeye alınmıştır.

Veri Analizi

Görüşmeler neticesinde elde edilen veriler içerik analiziyle analiz edilmiştir. İçerik analizi, verilerin daha derin bir işleme tabi tutulduğu ve fark edilmeyen temaların keşfedilmesi için kullanılan bir analiz türüdür. İçerik analizinde temelde yapılan işlem birbirine benzeyen verileri belirli temalar çerçevesinde bir araya getirerek okuyucunun anlayacağı bir biçimde düzenlemek ve yorumlamaktır (Yıldırım & Şimşek, 2016). Bu kapsamda tüm katılımcıların verdikleri cevaplar her bir soru için ayrı ayrı olmak

üzere karşılaştırılmış benzer ve farklı yönleri irdelenmiş ve fenomenolojik redüksiyon sonucunda dört temel ana tema başlığına ulaşılmıştır. Bu başlıklar ise eşle geçimsizliğin başlama süreci, evliliğin bitmesindeki nedenler, yaşanan sorunlara çözüm arayışı ile boşanma öncesi ve sonrasında yaşanan değişimler olarak kategorize edilmiştir. Daha sonra her bir ana tema üzerinde katılımcıların aktardıkları ayrı ayrı sıralanmış ve irdelenmiştir. Bu ana temalar çerçevesinde elde edilen veriler bulgular bölümünde açıklanmıştır. Bulgular bölümünde her bir katılımcının ifadeleri adının baş harfi ile kodlanmış, katılımcıların yaşı ve cinsiyeti de belirtilmiştir.

Geçerlilik ve güvenilirlik

Nitel araştırmalarda geçerlik ve güvenilirlik için inandırıcılık, sonuçların doğruluğu ve araştırmacının yetkinliği önem arz eder. Nitel araştırmada araştırmacının incelediği olguyu, olduğu biçimiyle ve mümkün olduğunca yansız gözlemlemesi gerekmektedir. Nitel çalışmanın inanırlığını tehlikeye düşürmemek adına yetersiz sonuçları ele alma, kapalı yanıtlara dayalı temalar, verileri yanlış yorumlama gibi hatalara dikkat edilmelidir (Akt. Başkale, 2016). Araştırmacı içerik analizi yaparken tüm bu unsurlara dikkat etmiş ve sonrasında araştırma konusu hakkında bilgiye sahip ve yapılan araştırmayı çeşitli boyutlarıyla incelenmesi için aile danışmanlığı alanında bir uzmandan daha toplanan verilere, bunların analizine ve sonuçların yazımına kadar olan süreçlere eleştirel bir gözle bakması ve araştırmacıya geri bildirimde bulunmasını sağlamıştır. İç geçerliliğinin sağlanması için araştırmacılar sürekli olarak kendisini ve araştırma süreçlerini eleştirel bir gözle sorgulamış ve bulguların ve sonuçlarının gerçeği yansıtmadığını diğer araştırmacıdan gelen dönütlerle de denetlemiştir. Araştırmanın amacı boşanma olgusunun derinlemesine anlaşılmasını sağlamaktır. Bu amaç doğrultusunda sağlıklı veriler elde edebilmek adına ayrıca araştırmacı tarafından katılımcılara kendilerini rahatça ifade edebilecekleri bir ortam ve yeterli süre tanınmıştır.

Bulgular

Araştırma bulguları kısmında, tüm katılımcıların verdikleri cevaplar karşılaştırılmış benzer ve farklı yönleri irdelenmiş, kodlar, tema ve alt temalar belirlenmiştir. Katılımcılar boşanma nedenleri bölümünden birden fazla neden belirtmişlerdir. Bu bölümde araştırma bulguları ile birlikte katılımcı yorumlarına da yer verilmiştir.

Tablo 2. Araştırmaya İlişkin Tema, Kod ve Dağılımlar

KODLAR	TEMA	ALT TEMA	f	%
Şiddet İletişim çatışması İlgisizlik Sorumluluktan kaçma İşsizlik	Geçimsizliğin Başlama Zamanı	0-5 yıllar arası	11	35,49
		6-10 yıllar arası	2	6,45
		11. yıl ve üzeri	3	9,68
		Zamanı yıl olarak belirtmeyen	15	48,38
Birlikte zaman geçirmemek Birbirine tahammülsüzlük Ortak hareket edememe	Boşanma Nedenleri	Aldatma	19	30,64
		Eşe ve çocuğa karşı sorumluluktan kaçma	14	22,58

Ebeveyn sorumsuzluğu Ekonomik sorumsuzluk	(İlk iki boşanma nedeni)	Şiddetli geçimsizlik	22	35,48
		Alkol-Madde kullanımı	7	11,30
Sorunu paylaşmak Psikiyatrik destek	Yaşanan Sorunlara Çözüm Arayışı	Eş, dost, akraba desteği	12	38,71
		Psikiyatrik destek	3	9,68
		Destek/Arayış yok	16	51,61
Sosyal, duygusal, ekonomik iyileşme veya iyileşememe	Boşanma Sonrası Değişimler	Olumlu değişim	23	74,19
		Olumsuz değişim	8	25,81
* (n=31)				%100

Eşle Geçimsizliğin Başlama Sürecine Dair Bulgular

Yapılan araştırmada boşanma nedenlerinin belirlenmesi amacıyla katılımcılara sorulan sorulardan biri ilk geçimsizlik sürecinin nasıl ve ne zaman başladığına dairdi. Katılımcılarının çoğunluğu (n=22, %70,96) evliliğin ilk yıllarının çok huzurlu ve mutlu geçtiği ancak eşlerinin yaşam anlayışının değişmesi akabinde aldatma süreçlerinin yaşanması, eşin çalışmaması, çok fazla alkol alınması ve uyuşturucu kullanımı gibi sebeplerin eş ile geçimsizliğin başlangıcındaki nedenler olduğu görülmüştür. Bazı katılımcıların tartışmalar esnasında bağırarak tepki verdiği, bazılarının susarak bazılarının evi terk ederek bazılarının da çocukları alıp odaya çekilerek tepki verdikleri görülmektedir. Ne yazık ki bazı katılımcılar ve eşlerinin tepki şekillerinin fiziksel şiddet olduğu ifade edilmiştir. Katılımcıların bu soruya verdikleri yanıtlardan bazıları aşağıda yer almaktadır:

-14 yıllık evliliğimiz süresince eski eşimle şiddetli bir kavgamız olmamıştır. Ancak eski eşim bana çok yalan söyledirdi. Güvenimi çok sarsardı. 14 yıllık evliliğimin içerisindeki tüm bu güvensizlik ve karşılıklı saygının yitirilmesi bir bütün olarak beni etkiledi ve ani bir kararla boşanmaya karar verdim. Boşandıktan sonrada eski eşimin imam nikâhlı birisiyle evlendiğini ve zaten çok önceden beri onunla bir ilişkisi olduğunu öğrendim (28 yaş, Kadın, H.).

-Eski eşim ile olan 18 yıllık evliliğimizde ilk geçimsizliklerimiz evliliğimizin 12 ile 13. yılları arasında başladığını söyleyebilirim. Eski eşim önceden de içki içerdi ama artık bağımlı olmuştu ve çok fazla içki içiyordu. Bana şiddet uyguluyordu. (36 yaş, Kadın, S.)

-Yaklaşık olarak evliliğimizin 3. yılından beri çatışmalarımız başlamıştı. Eski eşim o zamanlar çalışmıyordu. İş bulup para kazansa dahi bu parayı kendi özel istekleri doğrultusunda harcıyordu. Bana ve çocuklarıma karşı hiçbir sorumluluğu yok gibiydi. Tartışmalarımız bu şekilde başladı. (38 yaş, Kadın, E.)

Evliliğin Bitmesindeki Nedenlere Dair Bulgular

Araştırmanın temel amaçlarından birisi katılımcıların boşanma kararı verilmesindeki en önemli nedenleri önem sırasına göre sıralamalarının sağlanmasıdır. Katılımcılardan alınan yanıtlarda; en önemli boşanma nedeninin aldatma (%30,64) ve eşe-çocuğa karşı sorumsuzluk (%22,58) olduğu, eşler arası şiddetli geçimsizliğin (%35,48) en önemli nedenlerin arasında olduğu, önemli bir boşanma gerekçesi olarak değerlendirildiği ve alkol ile madde kullanmanın da (%11,30) boşanma nedenleri arasında yer aldığı görülmüştür. Katılımcıların bu soruya verdikleri yanıtlardan bazıları aşağıda yer almaktadır:

-Eski eşim yalan konuşması, ona güvenimin kalmayışı (28 yaş, Kadın, H.)

-Eski eşimin beni aldatması, ortak zaman geçiremememiz, eski eşimin birden fazla farklı kadınla cinsel ilişkisinin olması (30 yaş, Kadın, N.)

-Eski eşimin çok içki içmesi, bana şiddet uygulaması, çocuklarım ve beni defalarca sokağa atması (36 yaş, Kadın, S.)

-Eski eşimin maddi konulardaki süreçte beni suçlaması, dürüstlüğün kalmayışı ve saygı ile sevginin artık bitişi (41 yaş, Kadın, N.)

-Uyuşturucu kullanması ve sorumsuz bir yaşam tarzı (45 yaş, Kadın, A.)

-Fikir uyuşmazlığı diyebilirim çünkü hayata farklı bakıyorduk (29 yaş, Erkek, M.)

-Eski eşimin yanımda olmayışı, artık aramızda sevgi bağının kalmayışı, mahremiyetin ortadan kalkması. Eski eşim annesine cinsel birlikteliğimize dair her şeyi anlatırdı. (33 yaş, Erkek, N.)

-İletişim kopukluğu, ilgisizlik (38 yaş, Kadın, E.)

Yaşanan Sorunlara Çözüm Aranılmasına Dair Bulgular

Katılımcılara sorun yaşandığında çözüm arayıp aramadıkları ve süreci nasıl yönettikleri de sorulmuştur. Kadın katılımcıların çoğu (n=8) eşi ile hiçbir şekilde iletişim kuramadıkları nedeniyle herhangi bir çözüm arayışında olamadıklarını, katılımcıların önemli bir bölümü de (n=4) kimseden yardım dahi alamadıkları görülmektedir. Ayrıca küçük bir grup katılımcının ise (n=3) akraba ya da yakınlarından destek aldıkları ve (n=3) bir bölümününse psikiyatrik destek aldığı görülmüştür. Erkek katılımcıların ise çoğunluğunun (n=9) akraba ve yakınlarından destek aldıkları, kimseden yardım alamayanların (n=4) ise küçük bir grup katılımcı olduğu görülmüştür.

Katılımcıların bu soruya verdikleri yanıtlar aşağıda yer almaktadır.

-Eşim zaten ortada bir yalan olmadığını ve her şeyin benim kuruntum olduğunu söyledi. Bana hiçbir zaman inandırıcı ve samimi cevaplar vermedi. Sorunlar evet hiçbir zaman çözülemedi ki. (28 yaş, Kadın, H.)

-Eşim genellikle anlamadığımız bir konu olduğunda hep bağırdı. Bende tepkisiz kalarak onun durgunlaşmasını bekledim. Ben evliliğimde ses yükselten, fiziksel olarak tepki veren birisi olmadım. Zaten tam olaraktan hiçbir şeyi çözmedik. Eşim çok gergin olduğunda çocukları da alıp dışarıda gezintiye çıkardım. (30 yaş, Kadın, N.)

-Anlaşacağımız zaten bir şey olmazdı. Kavga anında bir çözüm olarak çocuklarımı da alıp dışarı çıkardım. Çünkü hiçbir zaman bir çözüm bulamazdık. Her şeye hâkim olan oydu ve beni hiçbir zaman dinlemezdi. (45 yaş Kadın, A.)

-Eski eşim hep çok içki içerdi. Tartışmalarda benim zaten taraf olmam dahi pek mümkün değildi. Keza beni ve çocuklarımı dışarı atardı ve şiddet uygulardı. (36 yaş, Kadın, S.)

-Bir kavga anında eşim sesini yükselttiğinde ben sesiz kalır dinlerdim. Sonrasında bende karşı tepki verirdim. Ama hiçbir kavga sonrası ortak noktayı ve çözümü bulamazdık. Bana fiziksel olarak şiddet uygulamazdı lakin sözel olarak ifade ettikleri beni psikolojik olarak çok yıpratırdı. (38 yaş, Kadın, E.)

Boşanma Öncesinde ve Sonrasında Katılımcılarda Yaşanan Değişimlere Dair Bulgular

Sosyal uyum sürecinin değerlendirilmesi maksatlı olarak katılımcılardan boşanma öncesinde ve sonrasındaki duygu durumu ve sosyal hayatlarının değerlendirilmesi hedeflenmiş ve katılımcılara boşanma öncesinde ve sonrasında yaşadıkları değişimlerin neler olduğu sorulmuştur. Katılımcılarının çoğunluğunun (n=23, %74, 19) boşanma öncesinde; aile içinde eşleri ile yaşadıkları çatışmalar, maddi sorunlar, şiddet ve diğer nedenlerden ötürü duygu durumlarının kötü olduğu bazı katılımcıların psikiyatrik destek aldıkları ancak boşanma sonrasında çok daha huzurlu bir yaşamlarının olduğu, kendilerini sosyal, duygusal olarak çok daha iyi hissettiklerini ifade ettikleri görülmüştür. Ayrıca küçük bir grup katılımcı ise boşanma sonrasında (n=8, %25, 81) sosyal, psikolojik ve ekonomik olarak daha çok zorlandıkları bir döneme geçiş yaptıklarını ifade etmiştir. Katılımcıların bu soruya verdikleri yanıtlar aşağıda yer almaktadır.

-Gerçekten çok daha iyiyim evet hem maddi hem de psikolojik olarak. (36 yaş, Erkek, H.)

- Boşanma öncesinde daha içe kapanık ve depresif bir insandım. Boşandıktan sonra hayata çok daha güzel bakmaya başladım ve artık daha iyi olduğumu hissettim. (30 yaş, Kadın, N.)

-Eşimle olan sorunlarımız beni gerçekten çok yıpratıyordu. Kıskançtı, benim özgürlüğüm yoktu ve tabi ki cinsel istekleri artık beni katlanılmaz bir yaşantıya sokmuştu. Boşandıktan sonra özgür olduğumu ve artık kendi ayaklarım üzerinde dilediğince durabildiğimi hissettim. (45 yaş, Kadın, A.)

-Gerçekten boşanmam ile hem benim hem de çocuklarımın yaşamı çok değişti. Şunu söyleyebilirim ki her şeyden ötesi normal insanlar gibi bir hayatım var artık. Sürekli bir kavga ve dışarı atılacağımız endişesi yok. Hem duygusal olarak hem maddi olarak çok daha iyi olduğumu düşünüyorum. (36 yaş, Kadın, S.)

-Boşanma sonrası tek kelimeyle artık bir insan olduğumu ve duygularımı ve çevremi anlamlandırabildiğimi gördüm. Çok daha iyiyim. (38 yaş, Kadın, E.)

Çocuklarda sosyal uyum sürecinin değerlendirilmesi maksatlı olarak katılımcılardan boşanma öncesinde ve sonrasındaki çocukları üzerinde gözlemledikleri; duygu durumu ve sosyal hayatlarının değerlendirilmesi hedeflenmiş ve katılımcılara boşanma öncesinde ve sonrasında çocuklarının yaşadıkları değişimlerin neler olduğu sorulmuştur. Katılımcılarının çoğunluğunun (n=27, %87,09) boşanma öncesinde; aile içinde eşleri ile yaşadıkları çatışmalar, maddi sorunlar, şiddet ve diğer nedenlerden ötürü çocuklarının duygu durumlarının kötü olduğu bazı katılımcıların çocuklarının psikiyatrik destek aldıkları ancak boşanma sonrasında çok daha huzurlu bir yaşamlarının olduğu, çocukların kendilerini sosyal, duygusal olarak çok daha iyi hissettiklerini gözlemlediklerini ve bu gözlemlerini okula giden katılımcılarının çocuklarının öğretmenlerinin de ifade ettikleri görülmüştür. Küçük bir grup katılımcı ise çocuklarının çok küçük olması ya da eşleri ile yaşadıkları boşanma sürecindeki sorunları çocuklarına yansıtılmaya çalışmadıklarından ötürü çocuklarında sorunlu davranış gözlemlemediklerini belirtmişlerdir. Katılımcıların bu soruya verdikleri yanıtlar aşağıda yer almaktadır.

-Boşanma öncesi çocuklarımla sadece benim bir sevgi bağım vardı. Eşim çocukların gezmesini, oyun parkına gitmesini hiç istemezdi. Çocuklarım o zamanlar çok ürkek ve içine kapanıktı. Büyük kızımda o dönemlerde konuşma ve kendini ifade etmekte sorunlar vardı. Boşanma sonrası ise çocuklarımla daha iyi vakit geçirmeye başladım. Kızımdaki konuşma problemini okulu ve benim çabamla birlikte aştık. Çocuklarımla daha girişken olmaya başladığımı düşünüyorum. (30 yaş, Kadın, N.)

-Eşimle olan sorunlarımızı hiçbir zaman çocuklara yansıtılmaya çalıştık. Ancak çocuklarım eşimin vermediği sevgi eksikliğini hep yaşadılar. Çocukların daha çekingendiler. Boşanma sonrasında ise çocuklarım daha girişken ve sosyal bir eğilim içinde oldular. Boşanma sonrasında en küçük oğlumda Disleksi sorunları görülmeye başladı. Fakat doktoru bunun yaşanan süreçlerle ilişkili olmadığını ve genetik bir etkinin olabileceğini bana aktardı. (45 yaş, Kadın, A.)

-Gerçekten boşanmam ile hem benim hem de çocuklarımla yaşamı çok değişti. Çocuklarım düzenli bir hayata kavuştu. Okula gitmeye başladılar. Boşanma öncesi eşim bizi evden dışarı atardı. Aile yaşantısı bir yana çocuklarımla okul ve sosyal yaşantıları neredeyse hiç yoktu. Boşanma sonrası ise yeni bir yaşam düzenine başladık. (36 yaş, Kadın, S.)

-Boşanma sonrası büyük oğlum babasının yanında kalmaktadır. Onunla bu nedenle daha az zaman geçirmekteyim. Fakat boşanma öncesi çok fazla sorumsuz davranışı vardı ve umursamaz bir çocuktur. Lakin boşanma sonrası daha dik duran ve sorumluluk alan bir oğlum olduğunu gördüm. Kızım ise boşanma öncesinde daha sakin ve sevecen bir çocuktur. Fakat boşanma sonrasında ise daha hırçın ve içe dönük bir kız oldu. (38 yaş, Kadın, E.)

-Büyük oğlum evliliğimiz süresince daha bir sorumluluk bilinci yüksek bir çocuktü. Ancak boşanma sonrasında daha ilgisiz ve sorumsuz davranışlar sergilemeye başladı. Küçük oğlumda ise önemli bir davranış değişikliği gözlemedim. (28 yaş, Kadın, H.)

Sonuç ve Tartışma

Ülkemizde, boşanma sorunu özellikle son yıllarda büyük bir artış göstermiştir. Bu durumun psikososyal bir sorun olması konuyla ilgili ruh sağlığı alanı başta olmak üzere daha kapsamlı ve disiplinler arası araştırmalar yapılması ve sorunun çözümüne yönelik projeler geliştirilmesi bakımından önem taşımaktadır. Bu araştırma ile Türkiye’de ve dünyada son yıllarda kayda değer bir artış gösteren boşanma olgusunun ve boşanma sonrasında çocuklarda görülen sosyal uyum sürecinin Trabzon ilinde yaşayan sınırlı bir grup dahilinde derinlemesine araştırılması amaçlanmıştır.

TÜİK (2023) verilerine göre ise ortalama ilk evlenme yaşı 2022 yılında erkeklerde 28 iken kadınlarda 26 olmuştur. Araştırma sonuçlarında; en önemli boşanma nedeninin aldatma ve eşe-çocuğa karşı sorumsuzluk olduğu, eşler arası fikir ayrılığı ve geçimsizliğin en önemli nedenlerin arasında olduğu görülmüştür. Şiddetin ise önemli bir boşanma gerekçesi olarak değerlendirildiği, alkol ve uyuşturucu kullanmanın da boşanma nedenleri arasında değerlendirildiği sonucuna ulaşılmıştır. Küçük bir grup katılımcının ise cinsel sorunları bir boşanma gerekçesi olarak gördüğü sonucuna ulaşılmıştır. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığınca (2015), yapılan geniş kapsamlı bir araştırmada; boşanma gerekçeleri arasında en başta yakın çevrenin evliliğe müdahalesi (%40) ve duygusal ilişkinin bitmesi (%38) olarak belirtilmiştir. Akabinde bu nedenlerden sonra aldatma (%35), ekonomik sorunlar (%34) ve şiddet (%34) takip ettiği rapor edilmektedir. Kişinin kendi ve eski eşinin alışkanlıkları (%31), yaşam anlayışı (%25) veya değerleri (%20) olarak gösterilmiş ve boşanma nedenleri konusunda bireysel farklılıklar üzerine dikkat çekilmiştir. Bu kapsamlı araştırma sonuçlarında da; aldatma, şiddet ve ekonomik sorunların en önemli boşanma nedenleri olarak saptandığı ve araştırma sonuçlarını desteklediği görülmektedir.

Araştırma sonuçlarında boşanmaların çoğunluğunun evliliğin onuncu yılından sonra gerçekleştiği ancak evliliğinin ilk yıllarından beri sorunlar yaşandığı, çocuk sahibi olma, içinde yaşanan kültürün boşanmayı uygun görmemesi ve sorunların düzelebileceğine olan inancın boşanma kararının alınmasını ertelediğini göstermiştir. Araştırmada en önemli boşanma nedeninin aldatma ve eşlerin rollerini yerine getirmek istememesiyle yaşanan çatışmalar ve yaşam anlayışı farklılıklarının olduğu görülmüştür. İlk anlaşmazlıkların sevginin azalması sonrası eşlerinin bağlılıklarının kopmasıyla başladığı ayrıca alkol ve madde kullanımının artmasıyla da yaşanan çatışmaların şiddetlendiği görülmüştür. Çiftlerin çocuk hakkındaki sorumluluklarının sağlıklı işletilmemesinin temelinde ise iletişimin sağlanamamasının yattığı bulunmuştur. Aile içindeki bu sorunların çözümünde katılımcılarının çoğunluğunun çaresiz kaldıkları, erkeklerin yakın çevresinden destek alma çabasında olduğu ancak kadınların çaresizlik içerisinde olduğu ve bu duygunun da destek arayışlarını engellediği görülmüştür. Ayrıca katılımcıların tümü uzman desteğine başvuruda bulunmayı hiç düşünmediklerini ifade etmiştir. Katılımcılarının çoğunluğunun boşanma öncesinde; aile içinde eşleri ile yaşadıkları çatışmalar, maddi sorunlar, şiddet ve diğer nedenlerden ötürü duygu durumlarının kötü olduğu ancak

boşanma sonrasında ise çok daha huzurlu bir yaşamlarının olduğu, kendilerini sosyal, duygusal olarak çok daha iyi hissettiklerini ifade ettikleri görülmüştür. Önemli bir diğer bulgu da velayet sahibi ebeveyn dışındaki diğer ebeveynin çocuğun sorumluluğuna destek olmaması ve kendi bireysel yaşantılarını sürdürmeye devam etmesidir.

ABD’de yapılan bir çalışma da boşanma gerekçeleri arasında en başta; bağlılığın azalması ve artan sadakatsizliğin tartışmalara neden olduğu ve en yaygın nedenlerin başında ise aldatma, aile içi şiddet ve madde kullanımı olduğu aktarılmaktadır (Scott ve diğerleri, 2013: 131). Boşanmaya giden bu süreçte eşler arasında evliliğe bakışta önemli fikir değişikliklerinin yaşandığı günümüzde; boşanmaların temelinde eşlerin bireyselleşen yaşam algılarındaki fedakârlık anlayışının farklılaşması ve aile olma dinamiklerindeki birlikteliğin yerini özgür ve yeni bir anlayışa bırakmasının birçok dinamiği etkilediği düşünülmektedir (Faircloth ve diğerleri, 2013: 21). Araştırma kapsamında ilk geçimsizlik sürecinin nasıl ve ne zaman başladığına dair bulgularda, katılımcılarının çoğunluğu (n=22, %70,96) eşlerinin yaşam anlayışının değişmesi ve aldatma süreçlerinin yaşanması, eşin çalışmaması, çok fazla alkol alınması ve uyuşturucu kullanımı gibi sebeplerin en önemli geçimsizlik sebepleri olduğu görülmüştür.

Evlilik ilişkisi ile ilgili yapılan çalışmalarda evliliğin boşanmaya giden sürecin hangi alanlarında sorunlar yaşandığına dair çeşitli sonuçlarda temel olarak sosyalleşme sürecinde eşlerin bağlanma özellikleri, kişilik yapıları, cinsel yaşamın eşler arasındaki niteliği, eşlerin fiziksel ve ruhsal durumları ve evliliği etkileyebilecek diğer sosyo-demografik özelliklerden özellikle maddi imkanların yeterliğinin önemine vurgu yapılarak boşanmayı tetikleyecek bir etken olduğu üzerinde durulmaktadır. Araştırma sonuçlarıyla bu bilgiler karşılaştırıldığında benzer sonuçların olduğu görülmektedir. Boşanmaya giden yolda eşlerin duygusal olarak ayrılmaları, eş rolündeki sorumlulukların yerine getirilmemesi ve alkol, madde kullanımının önemli belirleyiciler olduğu ortak bulgulardır (Erbek ve diğerleri, 2005: 39).

Boşanma nedenlerinin temelinde eşlerin değişen beklentileri, ebeveynlik rolünün getirdiği yükler ve kopan bağlılık sonrası sadakatin zedelenmesi olduğu da değerlendirilmektedir. Nitekim şu ifade de görüleceği üzere *“14 yıllık evliliğimiz süresince eski eşimle şiddetli bir kavgamız olmamıştır. Ancak eski eşim bana çok yalan söylerdi. Güvenimi çok sarsardı. 14 yıllık evliliğimin içerisindeki tüm bu güvensizlik ve karşılıklı saygının yitirilmesi bir bütün olarak beni etkiledi ve ani bir kararla boşanmaya karar verdim.”* evlilikte bağlılığın ve devamlılığın en önemli göstergesi olarak sevginin yitirilmesinde güven duygusunun zedelenmesi ve sadakatin bozulmasının sonucu boşanmayla bitmektedir. Evlilikte eşler arası iletişimin ve bağlılığın giderek azalması geçimsizliğin başlangıcı olarak görülmektedir. Eşe bağlılığı ve evlilik doyumunun devamlılığının nasıl sağlanabileceğine dair yapılan bir araştırmada, eşle geçirilen zamanlardaki fotoğraflara bakmanın, yaşanan olumlu anıların gözden geçirilmesinin, sevgiyi ve evlilik doyumunu artırdığı görülmüştür (Langeslag & Surti, 2022).

Yapılan araştırmada katılımcıların çoğunluğunun evliliğinin ilk yıllarından beri sorunlar yaşandığı, çocukların oluşu ve çevreden gelebilecek tepkiler ile sorunların düzelebileceğine olan inancın güçlülüğünün arttığı böylece boşanma kararının alınmasının ertelendiği ifade edilmektedir. Keza Ankara’da bir tıp merkezinde, boşanmanın tıbbi kriz merkezince takip edilen biriminde yapılan bir

çalışmada, kadın danışanların boşanma serüvenleri incelendiğinde; şiddete maruz kalma, ailelerin baskıları sonucu yaşanan çatışmalar ve alkol kullanımdan kaynaklanan sorunların en baştaki boşanma nedenleri arasında geldiği ve sıklıkla kadınların boşanmak istemelerine karşın evliliği devam ettirmek zorunda kaldıkları, sonuç olarak boşanmanın kadın ve çocukları derinden etkileyen travmatik bir süreç olarak kriz durumunu tetiklediği ve uzman desteğinin alınmasının önemine vurgu yapılmaktadır (Uçan, 2007: 38). Boşanma kararının alınma durumu göre katılımcılar incelendiğinde; anlaşmalı boşanma kararı alınmasının azınlıkta olduğu ve erkeklerin boşanma davasını açmaları ve boşanma kararı almakta daha üst sırada yer aldıkları dikkat çekmektedir. Yapılan görüşmelerde kadınların boşanmaya kendisi karar verse de eşinin boşanma davası açmasını çevreden gelecek tepkiler bakımından daha doğru olacağını düşündükleri ancak aldatma ve terk etme gibi boşanma gerekçelerinin varlığında kendilerinin boşanma kararı alabildikleri ve hukuki aşamaya süreci taşıdıkları görülmektedir. Bu süreçte yaşanan güçlüklerle baş etmekte algılanan sosyal destek düzeyinin (aile, arkadaş vb.) oldukça düşük olduğunun ifade edildiği ve bu süreçte profesyonel destek hizmetlerinin alınmasının; sosyal uyum sürecinin sağlıklı işleyişi ve toplum ruh sağlığının tesisi için önemli bir sosyal çalışma alanı olacağı düşünülmektedir. Keza araştırma bulguları da bu görüşü desteklemektedir (Güngör, 2023: 145).

Boşanma sonrası sosyal uyum süreci bireylerin kendi çabaları ile zor uyum sağlanabilecek bir süreç olduğu için bu aşamada sosyal politikaların geliştirilmesi gerektiği ve uzman desteğinin sağlanmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Yapılan çalışmada da katılımcıların tümünün boşanma kararı öncesinde uzman desteği almadıkları dikkat çekmektedir. Bu sonuçlara benzer şekilde Akoğlu ve Küçükkaragöz'ün (2018) boşanmış 370 kişiden oluşan bir grup çalışmasında katılımcıların hiç birisinin boşanma öncesinde herhangi bir ruh sağlığı desteği almadığı ancak %62,1' inin boşandıktan sonra ruh sağlığı desteği aldığı, %48,7' sinin ise boşandıktan sonra dahi herhangi bir ruh sağlığı desteği almadığı vurgulanmıştır. Boşanma kararı öncesinde ve sonrasında psikolojik destek almanın yeniden uyum sağlanmasında önemli katkıları olacağı düşünülmektedir.

Katılımcılarının çoğunluğunun boşanma öncesinde; aile içinde eşleri ile yaşadıkları çatışmalar, maddi sorunlar, şiddet ve diğer nedenlerden ötürü duygu durumlarının kötü olduğu bazı katılımcıların psikiyatrik destek aldıkları ancak boşanma sonrasında çok daha huzurlu bir yaşamlarının olduğu, kendilerini sosyal, duygusal olarak çok daha iyi hissettiklerini ifade ettikleri görülmüştür. Katılımcılarının çoğunluğunun boşanma öncesinde; aile içinde eşleri ile yaşadıkları çatışmalar, maddi sorunlar, şiddet ve diğer nedenlerden ötürü çocuklarının duygu durumlarının kötü olduğu bazı katılımcıların çocuklarının psikiyatrik destek aldıkları ancak boşanma sonrasında çok daha huzurlu bir yaşamlarının olduğu, çocukların kendilerini sosyal, duygusal olarak çok daha iyi hissettiklerini gözlemlediklerini ve bu gözlemlerini okula giden katılımcıların çocuklarının öğretmenlerinin de ifade ettikleri görülmüştür. Boşanmış annelerin ve çocuklarının boşanma sürecine ilişkin yaşantılarının incelendiği bir araştırma sonuçları da bunu desteklemektedir (Sancaklı, 2014).

Boşanma sonrasında çocukların psikososyal durumu ve sosyal uyum sürecinde çocuğun anne ve babası ile görüşme sıklığı yeni duruma uyum sağlamaları için oldukça önemli bir süreçtir (Tolan, 2023: 325).

Bu amaçla katılımcıların boşanma sonrasında çocukların velayet durumundaki durum incelenmiş ve 15 çocuğun velayetinin annede, 14 çocuğun velayetinin babada, bir katılımcının çocuğunun olmadığı ve bir katılımcının çocuğunun ortak velayet altında olduğu görülmüştür. Bu durum her iki ebeveyninde çocukların velayeti konusunda istekli olduklarını göstermekle birlikte bir yönüyle de çocuğun sorumlulukları noktasında nasıl hareket edildiğinin de incelenmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Yapılan görüşmelerde velayet sahibi ebeveyn dışındakilerin çocuğun sorumluluğu noktasında hiç destek olmadıkları ve kendi bireysel yaşantılarını sürdürmeye devam ettiklerini göstermektedir. Ayrıca ebeveynlerin çocuklarına iyi ebeveynlik normlarına uygun şekilde bakma çabalarının bazen çatışmaları canlı tutmayı da sağlayabilmektedir. Çocuğun her iki ebeveynin ilgi ve desteğine ihtiyacının oldukça elzem olduğu düşünüldüğünde bu konuda ailelere farkındalığı artırmaya yönelik çalışmaların yapılması ve uzman desteğinin artırılmasının önemli bir psikososyal destek sunacağı değerlendirilmektedir (Bertelsen, 2023: 57).

Aile içinde huzursuzluk ve ebeveynlerin gergin tutumları çocukların davranışlarına ve duygularına da yansımaktadır. Aile içi şiddetin yoğun ve özelliklede alkol kullanımının fazla olduğu aile içerisindeki çocuklar daha bağımlı bir eğilime yönelirler ve ebeveynlerin farkında olmadan aile içindeki olumsuz duygu durumlarını hissetmeyi öğrenirler (Erdim, 2019: 195). Mutsuz ve bir o kadar da kızgın bir ebeveyn çocuğun yaklaşmaktan çekineceği ve ulaşamadığı bir yerdedir. Ayrıca çocuk kavga anında ortalıkta olmaması gerektiğini düşünür ve bu süreçte yalnız kalarak aslında içsel kaygılarına yönelir. Nihayetinde ebeveynler arası şiddet ve anlaşmazlığın hat safhaya ulaşması ve birisinin evden ayrılması ile de çocuk en büyük şoku yaşar. Şayet ebeveynlerin kavgasından izole edilmiş ve durumdan hiçbir haberi yok ise ebeveynlerden birinin evden ayrılması ile daha da büyük bir dehşet yaşar. Ayrıca günümüzde şiddetin öğrenilmesinde ve çocukların duygu dünyasına yansımada sanal ortamlardaki ebeveyn şiddetinin de etkili olduğuna dair veriler sunulmaktadır (Seinfeld ve diğerleri, 2023: 2664).

Boşanma sürecinin tüm etkileri çocuğun gelişim dönemi, yaşı ve o yaş öncesi yaşadıkları yanında kişilik gelişiminin bir parçası olarak farklılık arz edecektir. Etkinin şeklini ve ölçüsünü çocukların sürece dönük tepki düzeyleri belirleyecektir (Türkaslan, 2007: 100). Bu nedenle boşanma kararının alınması sürecinde aile içindeki dinamiklerin nasıl yeniden yapılandırılacağı ve çocuğun üstün yararı için her iki ebeveynin sürece bakışı gibi boyutların oldukça önemli olduğu düşünülmektedir. Bu süreç içerisinde en çok etkilenen ise hiç kuşkusuz ki çocuklar olmaktadır. Her ne kadar araştırma bulgularında katılımcıların ve çocuklarının çoğunluğunda boşanma sonrası sosyal uyum sürecinin olumlu yönde geliştiği belirtilse de süreçten olumsuz etkilenen çocuklar da mevcuttur. Bu durumu bir katılımcı "*Kızım ise boşanma öncesinde daha sakin ve sevecen bir çocuktü. Fakat boşanma sonrasında ise daha hırçın ve içe dönük bir kız oldu. (Kadın, E.)*" şeklinde açıklarken bir diğer katılımcı da "*Büyük oğlum evliliğimiz süresince daha sorumluluk bilinci yüksek bir çocuktü. Ancak boşanma sonrasında daha ilgisiz ve sorumsuz davranışlar sergilemeye başladı. (Bayan, H.)*" şeklinde boşanma sonrası çocuklarında yaşanan olumsuz durumları belirtmişlerdir.

Yapılan çalışmalar da boşanma sürecinin çocuklar üzerindeki olumsuz etkisini destekler niteliktedir. Aile yapısının bozulması ve boşanma, anne ya da babanın birden evden ayrılması, çocukta yoğun bir kaygının oluşmasına ve yaşam döngüsünün birden olağan akışının dışına çıkmasına neden olabilmektedir. 9 ile 13 yaşlarındaki ebeveynleri boşanmamış ve boşanmış çocukların bireysel eğilimleri ve ailelerine dair bazı değişkenler (benlik algısı ve kaygı düzeyi) üzerinde bir karşılaştırmanın yapıldığı bir araştırmada; ebeveynleri boşanmış çocukların benlik saygılarının oldukça düşük ve kaygı düzeylerinin ise ebeveynleri boşanmamış olan çocuklardan daha yüksek olduğunu görülmektedir (Serin & Öztürk, 2007: 117-128). Van Dijk ve arkadaşlarının (2020) belirttiği üzere boşanmanın başlangıçta eşler arasında uyum sorunlarına neden olsa da; baba ve annesi boşanan çocuklar, ruhsal, maddi ve sosyal destek ihtiyaçlarının en önemli destekçisi ebeveynlerini kaybetmekte olduklarını belirtmektedirler. Öyle ki çocuklar kendilerini belirsizliklerle dolu bir geleceğin içerisinde bulmaktadırlar. Tüm bunların sonucunda da her türlü olumsuz yaşantı deneyimine daha açık hale gelmektedirler. Ayrıca yoğun duygu geçişleri yaşayabilmektedirler ve en önemlisi de ihmal ya da istismar edilme durumu ile baş başa kalabilmektedirler.

Katılımcıların çoğu, evliliğin ilk günlerinin çok huzurlu ve mutlu geçtiği ancak eşlerinin yaşam anlayışının değişmesi akabinde aldatma süreçlerinin yaşanması sonrasında özellikle de eşin çalışmaması, çok fazla alkol alınması ve uyuşturucu kullanımı gibi çeşitli sebeplerin eş ile geçimsizliğin başlangıcındaki nedenler olarak ifade edildiği dikkat çekmiştir. Bazı katılımcılar tartışmalar esnasında bağırarak tepki verirken, bazıları susarak bazıları evi terk ederek bazıları da çocukları alıp odaya çekilerek tepki verdikleri görülmektedir. Ne yazık ki bazı katılımcılar ve katılımcı eşlerinin tepki şekilleri fiziksel şiddet olduğu görülmüştür. Aile içi şiddetin boşanma kararı alınmasında etkili bir etken olduğu bu çalışma ile de ortaya koyulmaktadır (Einiö ve diğerleri, 2023: 42).

Bu araştırmada sınırlı bir örnekleme; boşanma nedenleri ve çocukların boşanma sonrası sosyal uyumu nitel araştırma deseninde incelenmiştir. Bireyi ve toplumu etkileyen bu sürecin irdelenmesiyle boşanmada altta yatan bireysel ve sosyal faktörlerin değerlendirilmesi hedeflenmiştir. Böylece bireylere sunulacak psikososyal destek hizmetlerinin niteliğinin artırılmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca boşanma sürecinden önemli ölçüde etkilenen çocukların bu yeni duruma uyum sağlamaları noktasında da yapılacak çalışmalara destek olacaktır. Sonuç olarak, boşanma sorunu her ne kadar bireysel gerçeklikte var olan bir süreç olsa da eşlerin boşanma sonrasında yaşama bakışı, boşanma sonrasındaki çocuğun sorumluluğunun alınması ve aile içindeki çatışmalar sonrası ebeveynlerde ve çocuklarda yaşanan travmatik yaşam öyküleri bir yönüyle kendi özgünlüğünde üzerinde durulması gereken bireysel süreçler iken aile içindeki olumsuz yaşantının bir tezahürü olarak boşanma süreci sonrası yaşananlar ise toplumsal bir sorun olduğu ve tüm aile üyelerinin boşanma sürecinde psikolojik destek almalarının önemli olduğu düşünülmektedir (Kołodziej-Zaleska & Przybyła-Basista, 2016: 211).

Boşanma kararının alınmasında ve boşanma sonrasında çocuk hakkındaki sorumlulukların sağlıklı iletilememesinin temelinde, eşlerin farklı nedenlerden ötürü yeterli iletişimi sağlayamamaları yer

almaktadır. Katılımcıların aile içindeki bu sorunların çözümünde çaresiz kaldıkları dikkat çekmektedir. Sağlıklı iletişimin temelleri, çocuk ile iletişimde dikkat edilmesi gerekenler ve eşler arası çatışmalarda uzlaşma ve farkındalık sürecinde ailelerin; gerekli durumlarda okullar ve diğer kamu kuruluşları ile iş birliği içerisinde ulusal bir eylem planı çerçevesinde ve yeterli uzman personel desteği ile takip edilmesinin önemli katkılar sunabileceği düşünülmektedir. Keza boşanma sonrasında birçok ruh sağlığı sorunu için risk artmaktadır (Hald ve diğerleri, 2023: 433).

Öneriler

Sağlıklı aile birliğinin tesisi için öncelikle önleyici sonrasında koruyucu ve destekleyici çalışmaların yapılması gerekmektedir. Evlilik müessesinin sağlıklı işleyişi için; sağlıklı karar verme, eş seçiminde dikkat edilmesi gerekenler, iletişimde süreç yönetimi ve uzlaşma, gelecek beklentilerinin değerlendirilmesi, karşılıklı sorumluluk, evliliğinin dini ve sosyal boyutları gibi boşanma nedenlerinin altında yatan temel süreçlerin çözümünde ve yönetilmesinde psiko-eğitimler verilebilir. Evlilik kararının verilmesi ve resmi evliliklerin gerçekleşmesi sürecinde, evlilik kararı alan çiftlere katılmaları zorunlu, evlilikten beklentiler, aile olma bilinci, çocuk sahibi olmak ve çocuk yetiştirme, iletişimde dikkat edilmesi gereken adımlar ve maddi süreçlerin yönetimi vb. konuları içeren, takip edilmesi sağlanan bir sistemle alanında uzman kişilerce bireysel, çift, aile danışmanlığı ya da psikoeğitim hizmetleri verilmesi oldukça yararlı olabilir. Boşanma kararının alınmasının bir süreç olduğu ve süreçte okul rehberlik servislerinin eğitsel olarak çocuğun durumu için çalıştığı, sağlık kuruluşlarının gerekli durumlarda psikiyatrik destek için başvuruda bulunan kişilere destek sundukları, boşanma kararı alan çiftlerin gerekli durumlarda aile mahkemesi uzmanlarına yönlendirildikleri ancak bu tür çalışmaların bağımsız şekilde ilerlediği düşünüldüğünde iş birliği içerisinde yürütülmesi sağlanabilir. Aile danışma merkezlerinde çalışan personelin niteliklerinin artırılması ve devlet desteği ile merkezlerin yaygınlaştırılması sağlanabilir. Boşanma öncesinde ve sonrasında ekonomik zorlukların önemli bir sosyal değişken olduğu düşünüldüğünde; başta çocuğun üstün yararı için Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bünyesinde sunulan hizmetlerin ve Sosyal

Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarınca verilen nakdi ve ayni yardımların bir çatı altında toplanması gerektiği düşünülmektedir. Kamunun iş gücü gerekliliği ve boşanan çiftlerin psikososyal durumunun kurulacak olan aile destek birimince değerlendirilmesi ve İş-Kur iş birliği ile doğrudan maddi destek sağlanmak yerine uygun olabilecek bir işe yerleştirilmelerinin boşanma sonrasında sosyal uyumun sağlanması için çok daha nitelikli bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Yazar Katkıları

Çalışmaya 1. Yazar: %50, 2. Yazar: %50, oranında katkı sağlamıştır.

Çıkar Çatışması Beyanı

“Boşanma Nedenleri ve Boşanma Sonrası Çocukların Sosyal Uyumu: Trabzon İli Örneği” başlıklı makale ile ilgili herhangi bir kurum, kuruluş, kişi ile mali çıkar çatışması yoktur ve yazarlar arasında da herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Kaynakça

- Ağdemir, S. (1991). Aile ve eğitim. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 1(1), 1-3.
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (2014). *Türkiye boşanma nedenleri araştırması TBNA 2014*. Basım, Çizge Tanıtım ve Kırtasiye, İstanbul.
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (2015). *Türkiye’de Evlilik Tercihleri*. <https://www.aile.gov.tr/uploads/athgm/uploads/pages/arastirmalar/tu-rkiyede-evlilik-tercihleri-aras-tirmasi-2015.pdf>
- Akoğlu, Ö. A., & Küçükkaragöz, H. (2018). Boşanma nedenleri ve boşanma sonrasında karşılaşılan güçlüklerle ilişkin bir araştırma: İzmir İli Örneği. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 29(1), 153-172.
- Amato, P. R. (2000). The consequences of divorce for adults and children. *Journal of marriage and family*, 62(4), 1269-1287.
- Amato, P. R. (2001). Children of divorce in the 1990s: An update of the Amato and Keith (1991) meta-analysis. *Journal of Family Psychology*, 15(3), 355-370. <https://doi.org/10.1037/0893-3200.15.3.355>
- Amato, P. R. & Keith, B. (1991). Parental divorce and the well-being of children: a meta-analysis. *Psychological bulletin*, 110(1), 26.
- Arifoğlu, B., Richard, N. Ş., Razi, G. & Öz, F. (2010). Çocuklar için boşanmaya uyum envanteri geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 17(3), 121-127.
- Baş, T. & Akturan, U. (2017). Sosyal bilimlerde bilgisayar destekli nitel araştırma yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Başkale, H. (2016). *Nitel Araştırmalarda Geçerlik, Güvenirlik ve Örneklem Büyüklüğünün Belirlenmesi*, Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi, 9(1), 23-28.
- Berger, P. L. & Berger, B. (1976). *Sociology: A biographical approach*. İstanbul: Penguin books.
- Bertelsen, B. (2023). Staying with the conflict—parenting work and the social organization of post-divorce conflict. *Journal of Family Studies*, 29(1), 46-62.

- Corley, C. J. & Woods, A. Y. (1992). Socioeconomic, sociodemographic and attitudinal correlates of the tempo of divorce. *Journal of Divorce & Remarriage*, 16(1-2), 47-68.
- Crowley, J. E. (2019). Does everything fall apart? Life assessments following a gray divorce. *Journal of Family Issues*, 40(11), 1438-1461.
- Çivitçi, N., Çivitçi, A. & Fiyakalı, N. C. (2009). Anne-babası boşanmış ve boşanmamış olan ergenlerde yalnızlık ve yaşam doyumu. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 9(2), 493-525.
- Demirci, Ş., Günaydın, İ. G., Doğan, K. H. & Aynacı, Y. (2005). Konya ilindeki boşanmaların retrospektif değerlendirilmesi. *Adli Tıp Dergisi*, 19(1), 22-28.
- Einiö, E., Metsä-Simola, N., Aaltonen, M., Hiltunen, E., & Martikainen, P. (2023). Partner violence surrounding divorce: A record-linkage study of wives and their husbands. *Journal of marriage and family*, 85(1), 33-54.
- Erbek, E., Beştepe, E., Akar, H., Eradamlar, N., & Alpkan, R. L. (2005). Evlilik uyumu. *Düşünen Adam Dergisi*, 18(1), 39-47.
- Erdim, L. (2019). Alkolizmin aile ve çocuk üzerine etkisi. *Sağlık Bilimleri ve Meslekleri Dergisi*, 6(1), 193-200.
- Erdim, L., & Ergün, A. (2016). Boşanmanın ebeveyn ve çocuk üzerindeki etkileri. *Sağlık Bilimleri ve Meslekleri Dergisi*, 3(1), 78-84.
- Faircloth, C., Hoffman, D. M. & Layne, L. L. (2013). *Parenting in global perspective: Negotiating ideologies of kinship, self and politics, 2nd ed. (Layne, L. L.)*. London and Newyork: Routledge.
- Fine, M. A. (1997). Helping children cope with marital conflict, divorce, and remarriage. In Session: Psychotherapy in Practice: *Psychotherapy in Practice*, 3(1), 55-67.
- Gökçe, B. (1976). Aile ve aile tipleri üzerine bir inceleme. *Ankara Hacettepe Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 8, 1-2.
- Guttman, J. (1993). *Divorce in psychosocial perspective: Theory and research*. New York, Psychology Press.
- Güngör, A. (2023). Tek ebeveynli aileler: sosyal psikolojik bir değerlendirme. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 23(58), 129-155.
- Hald, G. M., Wimmelmann, C. L., Øverup, C. S., Cipric, A., Sander, S., & Strizzi, J. M. (2023). Mental health trajectories after juridical divorce: Does personality matter?. *Journal of Personality*, 91(2), 426-440.
- Hawkins , Alan, J., Willoughby, Brian J. & Doherty, William J. (2012). Reasons for divorce and openness to marital reconciliation. *Journal of Divorce & Remarriage*, 53(6), 453-463.

- Hetherington, E. M., & Stanley-Hagan, M. (1999). The adjustment of children with divorced parents: a risk and resiliency perspective. *Journal of child psychology and psychiatry and allied disciplines*, 40(1), 129–140.
- Kołodziej-Zaleska, A., & Przybyła-Basista, H. (2016). Psychological well-being of individuals after divorce: The role of social support. *Current Issues in Personality Psychology*, 4(4), 206-216.
- Langeslag, S. J. E., & Surti, K. (2022). Increasing love feelings, marital satisfaction, and motivated attention to the spouse. *Journal of Psychophysiology*, 36(4), 199–214.
- Lauer, R. H. & Lauer, J. C. (2004). *Marriage and family: The quest for intimacy*. New York, McGraw-Hill Companies.
- Markoç, İ. (2023). Feeling like home again: after divorce processes from different family perspective. *Journal of Family Counseling and Education*, 7 (2), 55-72. DOI: 10.32568/jfcea.1175330
- Öngider, N. (2006) *Evli ve boşanmış ailelerde algılanan ebeveyn kabul veya reddinin çocuğun psikolojik uyumu üzerindeki etkileri* (Yayımlanmamış Doktora Tezi, İzmir Ege Üniversitesi). YÖK Tez.
- Öngider, N. (2013). Boşanmanın çocuk üzerindeki etkileri. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 5(2), 140-161.
- Potter, D. (2010). Psychosocial well-Being and the relationship between divorce and children's academic achievement. *Journal of Marriage and Family*, 72(4), 933-946.
- Sancaklı, D. (2014). *Boşanmış annelerin ve çocuklarının boşanma sürecine ilişkin yaşantıları* (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi). YÖK Tez.
- Scott, S. B., Rhoades, G. K., Stanley, S. M., Allen, E. S. & Markman, H. J. (2013). Reasons for divorce and recollections of premarital intervention: Implications for improving relationship education. *Couple and Family Psychology: Research and Practice*, 2(2), 131–145.
- Seinfeld, S., Hortensius, R., Arroyo-Palacios, J., Iruretagoyena, G., Zapata, L. E., de Gelder, B., ... & Sanchez-Vives, M. V. (2023). Domestic violence from a child perspective: impact of an immersive virtual reality experience on men with a history of intimate partner violent behavior. *Journal of interpersonal violence*, 38(3-4), 2654-2682.
- Serin, N. ve Öztürk, S. (2007). Anne-Babası boşanmış 9-13 yaşlarındaki çocuklar ile aynı yaş grubundaki anne-babası boşanmamış çocukların benlik saygısı ve kaygı düzeyleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(2), 117-128.
- Strohschein, L. (2005). Parental divorce and child mental health trajectories. *Journal of Marriage and Family*, 67(5), 1286-1300.

- Tolan, Ö. Ç. (2023). Boşanma ve etkileri: çocuklar ve ergenler üzerindeki psikolojik sonuçları. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (50), 321-338.
- Türkarıslan, N. (2007). Boşanmanın çocuklar üzerine olumsuz etkileri ve bunlarla başetme yolları. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 11(11), 99-108.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2023). *Evllenme ve Boşanma İstatistikleri 2022*. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu Online Yayınları. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Evllenme-ve-Bosanma-Istatistikleri-2022-49437>
- Uçan, Ö. (2007). Boşanma sürecinde kriz merkezine başvuran kadınların retrospektif olarak değerlendirilmesi. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 10(1), 38-45.
- Van Dijk, R., Van Der Valk, I. E., Deković, M., & Branje, S. (2020). A meta-analysis on interparental conflict, parenting, and child adjustment in divorced families: Examining mediation using meta-analytic structural equation models. *Clinical Psychology Review*, 79, 101861.
- Warren, N. C. (1999). *How to know if someone is worth pursuing in two dates or less*. Nashville, Thomas Nelson Publishers.
- Whitehead, B. D. (1997). *The Divorce Culture: How Divorce Became an Entitlement and How It Is Blighting the Lives of Our Children*. New York, Alfred A. Knopf.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Extended Abstract

Introduction

Divorce is an important life event that deeply affects all members of the family and has social dimensions. The fact that the divorce problem has increased especially in recent years in our country and that this situation has come to the fore as a social and spiritual problem is important in terms of conducting more comprehensive research on the subject and developing multidisciplinary projects for the solution of the problem. The family, which is the most basic element of society, is the most basic step of socialization. A family with a strong system also means grounding society and carrying it to the future.

According to the data of the Turkish Statistical Institute, while the number of divorced couples was 136 thousand 570 in 2020, it became 174 thousand 85 in 2021. The fact that couples who are in the divorce stage cannot carry out this process in a healthy way affects both their own mental health and the mental health of their children. It is thought that the results obtained from this research on the reasons for divorce and the social adaptation process in children after divorce will contribute to the literature. It is also expected to support the development of preventive and supportive mental health services for couples and children regarding the protection of marital

unity. In this context, the research sought answers to the questions of what the reasons for divorce are and how the social adaptation process of children develops after divorce.

Aim: The main purpose of this research is to investigate the reasons for divorce and to examine the social adaptation process of children after divorce.

Method: The research was created in a qualitative design. Qualitative research method; In behavioral sciences, it is used to examine individual reality as well as objective reality, observe human behavior and make sense of social events.

Working group: Within the scope of this research, there are 31 participants in total, 18 women and 13 men, who lived in Trabzon in 2020, applied for family counseling and were divorced. The data collection process was carried out with volunteer individuals who applied psychologically to Trabzon Provincial Directorate of Family and Social Services and agreed to participate in the research.

Data collection tool: In the research, the data were obtained by using the standardized open-ended interview form with the interview method. Recent research on the reasons for divorce and previously prepared on similar topics in the country and abroad; graduate and doctoral theses were examined, and the questions in the interview form were formed with the information obtained from all these examinations. Afterwards, the questions in the form were revised and restructured in line with the opinions of experts who conducted scientific studies on divorce. The interviews within the scope of the research were conducted in the interview room prepared by the researcher beforehand, in an environment where the participants could express themselves comfortably. The main purpose of the study was explained to each participant and their consent was obtained for their voluntary participation. In addition, audio recordings could not be made within the framework of ethical rules, as the participants did not find it appropriate, and the data were recorded in writing. Interviews with each participant lasted an average of 75 minutes in a single session. All participants who accepted the interview participated in the interview time. About 40 people were interviewed within the scope of the research, but since healthy data could not be obtained from 9 interviews, they were excluded and the content of 31 interviews were evaluated within the scope of the research.

Data analysis: The data obtained as a result of the interviews were analyzed using the content analysis method. The answers given by all participants were compared separately for each question, and similar and different aspects were tried to be examined.

Results: It was seen that the most important reason for divorce in giving the participants a divorce decision was infidelity and irresponsibility towards spouse and children, disagreement between spouses and incompatibility were among the most important reasons, violence was considered as an important reason for divorce, and alcohol and drug use were also among the reasons for divorce, it was concluded that very few participants saw sexual problems as a reason for divorce. It is seen that some participants react by shouting during the discussions, some by being silent, some by leaving the house, and some by taking the children and retreating to the room. Unfortunately, it was stated that some of the participants and their spouses reacted to physical violence. Before the divorce, the majority of the participants; It was observed that some participants, whose emotional state was bad for themselves and their children due to conflicts with their spouses in the family, financial problems, violence and other reasons, received psychiatric support, but they stated that they had a much more peaceful life after the divorce and that they felt much better socially and emotionally. Another remarkable result was that none of the participants tried to get expert support for psychological support.

Conclusion: *According to the results of the research, it was concluded that the most important reasons for divorce are cheating and irresponsibility towards spouse-children, disagreement and incompatibility between spouses are among the important reasons for divorce. Another important result is that after the divorce, the participants and their children stated that they felt much better emotionally, behaviorally and socially than before the divorce. The findings were discussed in the light of the literature and necessary suggestions were made.*